

MAĐARSKA I JUGOISTOČNA EVROPA

TAMAŠ MAĐARIČ (MAGYARICS TAMÁS)

Nakon hladnog rata bezbednost i stabilnost Evrope je ozbiljnije ugrožavala samo jedna regija: jugoistočni deo kontinenta, Balkan u širem smislu. Praktično, raspad ranije veštačko formiranih država je bila isključivo samo na ovom prostoru praćen nasiljem u znatnoj meri – ne uzimajući u obzir dešavanja u kavkaskim državama članicama bivšeg Sovjetskog Saveza. U Mađarskoj dešavanja na teritoriji bivše Jugoslavije bile su praćene s višestrukom pažnjom. Naoružani i nenaoružani konflikti izbijeni u susedstvu zbog geografske bliskosti tangirali su osnovne mađarske interese; štoviše situacija brojčano više stotinu hiljade mađarske nacionalne manjine prvenstveno u Vojvodini, tj. pod srpskom vlašću, izazvalo je ozbiljnu i osnovanu zabrinutost u Budimpešti, gde i mađarski Ustav obavezuje svagdašnju vladu na primanju odgovornosti za članove mađarske nacionalnosti. Istorijski pregled nije predmet ovog uvoda; jedino vredi spomenuti da su mađarske vlade tokom konflikata dosledno zauzimali stav protiv Srba, počevši od dopremanja oružja za Hrvatsku i učestvovanjem u NATO operaciji protiv Srbije (putevi prolaska, preletanja itd.) sve do priznavanja nezavisnosti Kosova. Mađarska spoljna politika je sve ovo morala izvršiti tako da novosadsko mađarsko stanovništvo ne bih postalo 'talac' srpske politike i iz dobro shvaćenog nacionalnog interesa ne bih otuđivao beogradsku vladu. Svi znaci ukazuju da je ovo balansiranje bilo uspešno i to možemo smatrati uzorom konsenzusa mađarske spoljne politike.

Istočno-evropska spoljna politika Mađarske ispoljava se najmanje na tri polja sile. Prvo se mora spomenuti evroatlantska integracija. Osnovni interes atlantske zajednice je ostvarivanje jedinstvene, bezbedne i stabilne Evrope. Zapadni Balkan je jedan od neostvarenog područja strateškog cilja. Ovde su prisutne zemlje koje nisu članovi nijedne evroatlantske integracijske organizacije, članovi su NATO-a ili u skorije vreme se može očekivati njihovo pridruženje ili koji su članovi i NATO-a i Evropske Unije takođe. Mogućnosti za NATO i EU članstvo se takođe razlikuju kod zemalja koji još nisu članovi; tj. prema njima se takođe mora voditi diferencirana politika. Eminentni interes Mađarske je što brža i potpunija integracija zapadno-balkanskog regiona u evroatlantski savez; zbog toga Budimpešta mora pružati svaku institucionalnu i drugu vrstu pomoći spomenutim zemljama i zajedno sa ostalim članovima saveza podržavati ispunjavanje uslova priključenja tim savezima. U tom pitanju Mađarska ima specijalne interese: zaštita manjine generalno, a naročito u Srbiji mora dobiti prioritet – pravo na formiranje Nacionalnih Saveta je korak ka tome. Manjine sa širokim spektrom prava na očigledni način smanjuju rizike bezbednosne politike, a omogućavaju i evropsku integraciju.

Drugo polje sila je, naravno, Centralna Evropa u širem smislu. Zbog geopolitičkog položaja osnovni interes Mađarske je da vodi otvorenu teritorijalnu politiku u svim pravcima. Pored severno orijentisanog Višegradskog sporazuma tzv. Dunavska strategija koja je nastala tokom Orbaneve vlade 1998-2002 godine, otvorila ka Zapadu – prvenstveno kulturalne, obrazovne i istraživačke – mogućnosti. Regionalno partnerstvo je već pokušaj saradnje V4 kao i Austrije i Slovenije. Savet za regionalnu saradnju (RCC) je izrazito usmeren ka Zapadnom Balkanu, slično kao što to pretežno radi i Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi (SECI). Centralno evropska inicijativa (CEI) već ukazuje u istočnom-južnoistočnom smeru, a za Mađarsku bi bilo važno i Organizacija za crnomorsku ekonomsku saradnju (BSEC). To znači da Mađarska se nalazi nasred jednog šireg srednjoevropskog sistema i tu poziciju može jačati tokom svog EU-predsedništva u 2011. godini, u slučaju da će jedna od njegovih glavnih tema biti Dunavska strategija. Naravno, moraju se raščistiti još mnoga pitanja za ostvarivanje jedno makar manje-više koherentne Dunavske politike, tako npr. suprotne interese između plovidbenosti i kvaliteta vode.

Drugi centralni element regionalne politike i mađarskog EU-predsedništva je energetska bezbednost. Reč je uglavnom o ublažavanju u značajnoj meri jednostrane energetske zavisnosti regiona. Jedan od tih očiglednih znakova je skoro putpuna isključivost istočno-zapadnog toka nafte i gasa; jedna severo-južna saradnja ne bi samo diverzifikovala srazmere uvoznih pravaca (Norveška, Bliski istok, Severna Afrika), nego bi i države Zapadnog Balkana povezao sa Srednjom Evropom. Drugi vid energetske saradnje bi bilo pojavljivanje tečnog prirodnog gasa (LNG) preko hrvatskih, odnosno na severu preko poljskih terminala.

Treću oblast predstavljaju bilateralni odnosi. Jedan od najznačajnijih ciljnih prostora eksporta kapitala i trgovinskih veza Mađarske je Jugoistočna Evropa, mada i ovde se mora suočiti sa pojačanom konkurentnošću, pre svega sa strane Austrije. Mađarske strategije spoljnih odnosa u zadnjem vremenu su verovali da se mora pojačati mađarski privredni aktivitet upućen ka regionu – makar sa pomoću države. Iako su već preduzete neke mere na tom polju, delovi tih mogućnosti su još uvek neiskorišćeni.

Specijalno pitanje mađarske nacionalne manjine pojavljuje se u bilateralnim odnosima. Mađarske političke snage su saglasni u tome da je strateški cilj pomaganje manjini u tome da ostane u zavičaju i da sačuva svoj identitet u svakoj mogućoj (institucionalnoj, obrazovnoj, kulturalnoj itd.) formi. Na paradoksalan način političke vođe Jugoistočne Evrope pokazuju veće razumevanje prema manjinskom pitanju. Srbi su postali manjina u mnogim zemljama nakon raspada Jugoslavije a pošto većina Mađara živi u Vojvodini, beogradska vlast – delimično makar i iz realnopolitičkih razloga, tako npr. stvaranjem „presedan“ slučajeva – pokazuje veću popustljivost prema mađarskom nacionalnom manjinom nego ranije. Istovremeno, težnja ka evropskoj integraciji takođe usmerava način razmišljanja srpske političke vlasti prema evropskim vrednostima i normama.

Ukidanje viza olakšava prolaznost granice između Mađarske i Srbije. Mađarskoj se otvara mogućnost intenzivnije saradnje duž granice i na južnoistočnoj strani ili makar i uspostavljenjem (makro)regije koja se zasniva na teritorijalnoj koheziji. Zbog opcije evropske integracije države Zapadnog Balkana su postali otvoreniji za uspostavljanje različitih vidova regionalne saradnje (npr. zaštita životne sredine, obrazovanje itd.). Madridski sporazum (1980) podržava saradnju lokalnih vlasti duž granica pomoću međudržavnih sporazuma; sa zemljama regiona je formirana jedna Mešovita komisija za prekograničnu saradnju između Mađarske i Slovenije i jedan Regionalni koordinacioni forum preko mađarsko-hrvatske granice. Ne možemo govoriti o institucionalizovanoj mađarsko-srpskoj i mađarsko-rumunskoj bilateralnoj saradnji, ali sa oba država deluju međuministarske komisije u pojedinim oblastima.

U znaku mađarskih bezbednosnih interesa mađarske oružane snage učestvuju u radu mirovnih snaga u Bosni i na Kosovu, odnosno mađarske inženjerske jedinice su pomogli u obnavljanju šteta u Bosni. Pored toga, mađarske civilne organizacije su takođe prisutne u regionu, sa različitim programima pomažu izgradnju civilnog društva, demokratizaciju političkih procesa (npr. posmatrači na izborima u Albaniji), odnosno – u slučaju Bosne i Hercegovine – mađarski eksperti takođe učestvuju u formiranju osnovnih principa novog, federativnog ustava države.

Prevela sa originalnog engleskog teksta Katalin Penovac

Autor je ambasador, profesor univerziteta

*

www.southeast-europe.org

E-mail: dke@southeast-europe.org

© DKE 2011.

Pažnja! Poštovani istraživači! Ukoliko koristite, odnosno citirate deo teksta, molimo vas da u tom slučaju pošaljite e-mail glavnom uredniku na sledeću adresu: dke@southeast-europe.org Članak molimo citirati na sledeći način: Tamaš Mađarič (Magyarics Tamás): Mađarska i Jugoistočna Evropa. (*Prevela: Katalin Penovac*) *Délkelet-Európa - South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 1. No. 1. (Proleće 2011) str. 1-2.

Hvala Vam za saradnju. *Glavni urednik*